

GÜCÜMÜZ PASSIVLƏŞDİKCƏ PROBLEMLƏRİMİZ FƏALLAŞDIRILIR

Ürəyinizdə Günəş olsun, istəkli yurddaşlarımız!

Bu gün istər Azərbaycanda, istər bütövlükdə Türk Dünyasında türk toplumlarının bir araya gəlməsinə qarşı çoxşaxəli proseslər həyata keçirilir. Bölgələrdə üstünlük uğrunda supergüclərin apardıqları mübarizə bəşəriyyətə global fəlakətlər vəd edir. Bu sırada ən çox zərərçəkən millət olaraq biz türk toplumlarını görürük. Bu zərərlər türk millətinə qarşı təkə xaricdən yönəlməyib, o cümlədən içəridə bəslənən antimillət qüvvələr kifayət qədər fəaldır. Bəs türklüyün xilasını uğrunda fəal addımlar necə, varmı və bu əməllər hansı istiqamətdə inkişaf edir? Elə bu suallarla da “Üçlük” kimi bir araya gələn aydınlarımıza – Ağşın Ağkəmərliyə, Abil Ulusoyaya və Ocaq Yüklümlüsüyə Soylu Atalyaya üz tuturuq.

Göylü Atalı: İlk sualım Ağşın bəyədir. Ağşın bəy, ilk öncə qısa şəkildə bir bilgi verin. Siz üçlükdə “Fəlakətlərimizdən dərs götürək” rubrikası altında bir maarifçilik işi aparırsınız. Nədir istəyiniz?

Ağşın Ağkəmərli: Çox sağ olun, hər şeydən əvvəl bu söhbəti təşkil elədiyinizə görə sizə təşəkkürümü bildirirəm. Sualınıza gəlinə, çox önəmli və titiz məsələyə toxundunuz. Eyni halda fikirlərimin üzünə bir pəncərə açmağınız hər şeydən önəmlidir. Bu bir həqiqətdir ki, biz bir millət olaraq təxminən 200-250 ilə yaxındır ki, nəinki əldə bir şey eləməmişik, əksinə hər şeyimizi itirə-itirə gəlmişik. Baxmayaraq ki, keçmişdə gündoğandan günbatana qədər böyük bir zolaqda türk hökmü olub. Bir sözlə, adı bizdən olan Asiya qitəsi türklərin doğulduğu, boya-başa çatdığı, yaşadığı bir məkandır.

Bu Üçlüyün əsas məqsədi, işinin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, bayaq dediyim məsələ ki, biz itirə-itirə gəlmişik – bu məsələyə son qoyulması istiqamətində tarixi zərurətdən irəli gələn addımları ortaya qoyaq. Bu vaxta qədər ən böyük fəlakətimiz özünəyadlaşmağımızdır – biz özümüzlə özge gözüylə baxmışıq, – biz özümüzlə ərəb gözüylə, fars gözüylə, rus gözüylə baxmışıq. Özümüzlə onların ayrılmaz tərkib hissəsi kimi anlamış, yaxud belə bir məcburiyyətdə qalmış. Ancaq bu fəlakətlərdən qurtarmaq üçün tarixi aqibətimizə, insani gələcəyimizə gərək öz gözümlə baxmağı öyrənək. Tarixi aqibətimizə Babəklərin, Nəsimilərimizin mahiyyətindən, qüdrətindən baxmalı, gələcəyimizə Asif Atanın yaratdığı Dünyabaxışın elan elədiyi həqiqətlərdən baxmalıyıq. Doğrudur, tarixi aqibətimizdə varlığını ifadə eləyən şəxsiyyətlərimiz də hansısa nöqsanlara yol vermişlər, ancaq onların fəaliyyətində – mahiyyətində görünən, görünməyən səviyyədə bir kimliyimiz yaşamışdır. Türklüyümüzə aid olan bir müqəddəslik olmuşdur. O müqəddəsliyi doğru qiymətləndirib ortaya çıxartmaq və gələcəyimizlə bir vəhdət halında dərk eləməyimiz əsas səbəbdir ki, bizi bir araya gətirib. Əgər biz tarixdə olan ucalıqlarımızı qoruyub sabaha çatdırmasaq, fəlakətlərimizi doğuran ayrı-ayrı qüsurlara isə son verməsək, gələcəkdə yenə də keçmişin səhvlərindən irəli gələn faciələrimizi davam edəcəyik. Yenə də çox şeylərimizi itirəcəyik. Niyə bu gün biz bir şey əldə eləyə bilmirik, XXI yüzildə yenə də biz böyük imkanlarımız olduğu halda, içərimizdə yadlar at oynadırlar, bunun günahı kimdədir?! – Əlbəttə, özümüzdə güc tapıb millət ola bilməməyimiz, özümüzlə gərək ola bilməməyimiz içəridə dayaqlarımızın təməlini qoymamağımız – sonucda dağılmağımız, bölünməyimiz. Biz özümüzlə ümmət kimi baxmışıq, millət kimi dərk edə bilməmişik. Bizim millətimiz varolmanın üç əsas keyfiyyətini qoruyub yaşatmağı bacarmalıdır. Birinci, ərəzi bütövlüyümüz, ikinci, bu ərəzidə yaşayan millətimizdir, üçüncü, bu ərəzidə bu milləti var eləyən onun kultürüdür, adət-ənənələridir, başda gələn dilidir. Bu dildə ifadə olunan böyük istəklər ortaya çıxmalıdır. Rusiyada, İranda yaşayan soydaşlarımız üçün bu dili öyrədən, qoruyan məktəblər yoxdur. Düşmən bizi hansı istiqamətdən hədələməyi yaxşı bilir. Və nəhayət, millətin varlığının əsas qarantı onun Dünyagörüşüdür, onun düşüncəsi, məfkurəsidir, ideolojisidir. Bu məsələlərdə də biz həmişə özümüzlə özgələrin pəncərəsindən baxmışıq. Biz həmişə fars kimliyində özümüzlə axtarmış, Bizim bu günə qədər də böyük yaradıcılıqlarımız ya ərəbcədir, ya farsca, bir

çoxu da ruscadır. Bu şəraitə düşmənlər nail ola bilibsə, deməli, biz özümüz o şəraiti, o imkanı ona vermişik.

Biz millətimiz üçün milli ideoloji imkanları yaratmaq istəyirik. Biz öz Düşüncə Sistemimiz əsasında hərəkət etməyi, Hərəkət yaratmağı hədəfləyirik. Bu gün biz özümüzü bunda tapırıq. Milli Dünyabaxışımızın yayılması və İş görməsi çox önəmlidir. Burada xilas var, burada varlığımız üçün bir əmniyyət var. Millətimizin məfkurəsində, düşüncəsində olan boşluqları aradan qaldırmaq üçün mən düşünürəm ki, Asif Ata məfkurəsini inkişaf etdirmək və yaymaq lazımdır. Bu məfkurə tariximizin bütün ali keyfiyyətlərini özündə daşıyır. Türkün birləşməsi üçün öz içindən yaranan ideyalara və ideolojiyə arxa durması, tapınması bu gün böyük tarixi zərurətə çevrilmişdir. Ərazi bütövlüyümüzü yaradıb qorumağın da yolu bu məsələdən keçir.

Göylü Atal: Bu ideyaların və ideolojiyin olmaması səbəbindəndir ki, türk toplumlarının ruhani və siyasi aqibəti çox mürəkkəb durumdadır. Təsadüfi deyil ki, Qırğızıstanda bəlli olaylar baş verdi. Bu hakimiyyət çəkişməsi deyil, qlobal oyunların tərkib hissəsidir. Hadisəyə bu günə qədər müxtəlif yönərdən qiymətlər verildi. Bəs Abil bəy, bu hadisə Türk Dünyasına nə vəd edir?

Abil Ulusoy: Günaydın, istəkli yurddaşlarımız.

Qırğızıstanda baş vermiş olaylar həm qlobal güclərin təsirləri ilə hazırlanmışdı, həm də Qırğızıstanın özü bir dövlət olaraq buna hazır idi. Yəni orda hadisə heç nədən baş verməyib. Mən Qırğızıstanda olmuşam. Qırğızıstan Mərkəzi Asiya türk dövlətləri içərisində əslində Qazaxıstanın tarixən bir əlavəsi kimi çıxış edirdi. Həm də enerji ehtiyatlarına, sosial resurslarına, iqtisadi, hərbi gücünə görə Mərkəzi Asiya türk dövlətləri arasında ən zəif dövlət hesab olunub. Qırğızıstanın ərazisi 200 min kv. km-dir. Əhalisi hardasa 5,5 milyondur. Yerləşdiyi coğrafi məkan isə Tacikistan, Qazaxıstan, Özbəkistan və Çin ilə qonşuluqda yerləşir. Bildiyiniz kimi, dünya əhalisinin təxminən 75 %-i Asiyada yaşayır. Asiyaya hakim olmaq dünyaya hakim olmaq deməkdir. Asiyanın isə hər yerində türkün ayaq səsləri eşidilir. Tarixən də türk Asiyada çoxsaylı dövlətlər qurubdur. Türkün idarəçiliyi olubdur Asiyada. Bilirsiniz ki, Fərqanədə dəhşətli qırğınlar baş vermişdi o vaxt. Türk türkcə qarşı addım atdı, Ahıska türklərinə divan tutuldu. Bu olaylar Rusiya tərəfindən hazırlanmış ssenari idi. Həmin olaylar müəyyən biçimdə Bişkekdə – Mayevkada baş verdi. Bir neçə ölümə səbəb olmuş bu hadisələrin gedişində yenə də Ahıska türkləri vardı. Çox təəssüf ki, Ağşın bəyin vurğuladığı ideoloji boşluqlar türk toplumlarının həyatında bu və buna bənzər olayların törədilməsinə imkan verir. Biz bu kimi hadisələri tez-tez müşahidə edirik.

Dünya müəyyən siyasi güclər tərəfindən idarə olunur. Onillərə bərabər olan bir siyasi idarəçilik forması oturub. Bizə görə türk milləti bu idarəçiliyin təsirindən kənarında özünün bir siyasi idarəçilik formasını yaratmalıdır – Türk İdarəçiliyi. Və bu idarəçilik adı altında türk dünyaya öz sözünü deməlidir. Demokratik idarəçiliyin müxtəlif çeşidlərindən danışırlar. Hesab edirik ki, bu formaların türkcə dəxli yoxdur. Onun öz ideologiyası yaranmalı və bunun da əsasında özünüidarə forması tapılmalıdır. Bunun üzərində işləmək böyük zərurətə çevrilibdir. Türkün idarəçilik forması bəşəriyyətə zərər verməyəcək. Çünki onun xarakterində ədalətliyə meyil var, halallıqla yetərlənmək var, hər vaxt humanizm mövqeyində dayanır.

Ayrı-ayrı türk dövlətlərinin yaxınlaşması ona görə baş vermir ki, münasibətlərdə yad idarəçilik hökm sürür. Ona görə də parçalanmış Türküstanda bu cür olaylar baş verə bilər. Qırğızıstanda baş vermiş olaylar, əlbəttə, daxili səbəblərdən də qaynaqlanır. Yerliçilik, tayfaçılıq və korrupsiya ölkəni daxildən iflic duruma gətirib çıxarmışdı. Bu cür mənfi hallar xaricdən də təsirlərin yeriməsinə sözsüz ki, münbit şərait yaradır.

Əlbəttə, baş vermiş hadisələrin Türk Dünyasına dəxli var. Türk Dünyasının yaxınlaşması istiqamətində düşüncələr arxa plana keçir, ona görə də Türk Dünyasına bu tip hadisələr yaxşı heç nə vəd eləmir. Bu cür hadisələr Türk Dünyasını daha ciddi düşünməyə yönəltməlidir. Və vahid Türk ideologiyasının işlənməsi istiqamətində gerçək siyasi addımlar atılmalıdır. Əks təqdirdə zəif həlqələr həmişə olacaq və bundan yapışmaq istəyənlər də öz işlərini görəcəklər. Amerika Asiyanın içərilərinə doğru genişlənir, Rusiya isə əks tədbirlər hazırlayır. Zəif mövqeyə malik olan Qırğızıstan siyasi dillə desək, forpostla çevrilə bilər və buradan Qazaxıstana, eləcə də Özbəkistana təsir eləmək

imkanları xeyli genişlənər. Həm də regionda supergüc olan Çinə yan almaq fürsəti əldə olunar. Rusiya da artıq əvvəlki Rusiya deyil, artıq o ABŞ-la ən pis halda tərəfdaş kimi çıxış etmək istəyir. Hərbi və siyasi cəhətdən gücləndiyinə görə Mərkəzi Asiyada öz mövqelərini hərtərəfli bərpa eləməyə çalışır. Bilirsiniz ki, Qırğızıstanın ikinci dövlət dili rus dilidir. Bu kifayət qədər sanballı bir təsir amilidir. Baxmayaraq ki, Qırğızıstan kasıb ölkədir, Rusiyaya o, coğrafi mövqeyə görə gərəklidir. Ona görə hakimiyyət çevrilişində görünən budur ki, əsas rolu Rusiya oynayırdı. İndi yəqin ki, hakimiyyətə bu dəfə Rusiyanın istədiyi fiqur gətiriləcəkdir. Bir daha deyirəm ki, türk ölkələri bu hadisələri seyr eləməkdən qabağa getməlidir – ən azı yaxın təhlükələrin qarşısını almaq üçün.

Göylü Atalı: Soylu, erməni açılımı Qarabağ oyunları ilə Azərbaycan və Türkiyə bu qədər sıxışdırılır. Hər halda görünən budur. Ağalığ iddiası ilə genişlənmək istəyən güclər nə almaq istəyirlər Azərbaycandan və Türkiyədən?

Soylu Atalı: Mən bu suala cavab verməzdən öncə, Abil qardaşım prinsipial məsələlərə toxundu, bir-iki cümlə ona əlavə eləmək istəyirəm. Türk Dünyasına Qırğızıstan olayları nə vəd edir – belə bir sual qoyulmuşdu. Çox təəssüf ki, dünyada gedən proseslər elə bir məcraya yönəlib ki, bütün dövlətlərin siyasi varlığında əsasən çəkişən güclərin mövqeyi görünür, öz mövqeləri görünür, sanki mövqeləri yoxdur. Özlərinin gücü, istəyi sanki yoxdur. Ona görə də gah bu, gah da digər gücün təsiri qabağa çıxır. Qırğızıstanda da həmin şey baş verdi. Fikir verin, SSRİ dağılandıqdan sonra narıncı inqilab adıyla, “çəhrayı” inqilab adıyla Qərbi müstəqilləşən respublikaların içərisinə yeriməyə başladı və xeyli mənada buna nail oldu da. Təbiidir ki, öz ideologiyasını həyata keçirəcək şəxslər, qüvvələr formalaşdırdı həmin ölkələrdə. Çox qəribədir, bu ölkələrdə hakimiyyətə gətirmək üçün supergüclərin özlərinin alternativləri var. O dövlətlərin özlərinin isə alternativləri yoxdur. Həmin dövlətlərin əhalisi istəsələr də, istəməsələr də özlərinə supergüclərdən birinin nümayəndəsini (alternativini) rəhbər seçməli olurlar. Filan qüvvə Qərbi təmsil eləyir, o biri qüvvə isə Rusiyanın maraqlarını təmsil eləyir. Bizi də ağrıdan odur ki, xalqın öz içində meyillənən qüvvə yoxdur. Başqa sözlə, konkret türk dövlətlərindən danışsaq, Türk Dünyasına meyilli qüvvə ortaya çıxmır, bu qüvvə yaranmır. Çox təəssüf ki, türk dövlətləri bu haqda düşünüb ciddi işləmirlər. Əsasən türk dövlətləri içərisində daha çox fəal gücə və imkana malik olan Türkiyəmiz də fəal bir düşüncə, fəal bir addım ortalığa qoymur. Türk Dünyasına meyilli qüvvələri nə vaxt yaradıb ayrı-ayrı türk dövlətlərində bərqərar etməliyik? Siyasi baxımdan bu olduqca önəmli bir məsələdir. Bizim türk dövlətlərimizdə gah bu supergücün nümayəndəsi hakimiyyətə gəlir, gah da digər supergücün. Nəticədə xalq çəşməli durumda qalır və özü-özünü içəridə qırır. Vətəndaş müharibəsi həddinə gəlib çıxır, cəbhələşir – cəbhələşmə gedir xalqın içində. Çox təəssüf ki, xalqın da diqqəti, içəridəki qüvvələrin də diqqəti yalnız bir şeyə yönəlir ki, görəsən hansı supergüc bu məqamda üstünlüyə malikdir və hansına tərəf yığılmaq doğru olar?! Hansının tələblərinə əməl eləsəm hakimiyyətə gələ bilərəm?! Bax, belə bir tendensiya var. Bu tendensiya da türk toplumlarının yaxınlaşmasının qarşısını alır. Getdikcə arzu olunan yaxınlaşmanı formal bir duruma salır.

O ki qaldı “erməni açılımı” və “Qarabağ” üzərində qurulan oyunlar. Bəllidir ki, Qafqaz bu gün çox prinsipial bir regiondur. Və bu region uğrunda çox güclü çəkişmə gedir. Qafqazda ən çox təsirə malik olan güc isə Rusiyadır. Sovet dönməndən sonra Rusiya müəyyən istiqamətlərdə zəifləsə belə onun təsiri Qafqazda aradan qalxmayıb. Bu gün də görüldüyü kimi təsiri getdikcə güclənməkdədir. Qafqaz respublikaları üzərində Rusiyanın təsiri həlledici təsirə malikdir. Zahirən baxanda Rusiyanın Gürcüstan üzərində təsiri zəifləmiş görünür. Əslində isə onun Gürcüstan üzərində təsiri heç də zəif deyil. Gürcüstanın özünün içərisində elə hal formalaşır ki, Qərbin Gürcüstanı axıra qədər qoruya biləcək gücünə inam azalır. Ona görə də Gürcüstan narahatlığının alt qatlarında sanki Rusiya ilə barışma prosesi gedir. Sabah o barışma prosesi necə təzahür edəcək, bu hal yeni bir fəlakətəli müşayiət olunacaq, – bu gələcəkdə görünəcək. İkinci bir məsələ erməni məsələsidir. Bəllidir ki, Ermənistanın açarı Rusiyanın əlindədir. Baxmayaraq ki, Ermənistan adlanan dövləti Türkiyə ilə Azərbaycan arasında Azərbaycan torpaqları hesabına yaradan qüvvə təkə Rusiya deyil, ingilislər və fransızların bu məsələdə çox aktiv rolu olub, erməni üzərində əsas hegemon güc Rusiyadır.

Əslində zaman-zaman erməninin üzərində Rusiyanın daha çox hegemon olmasını digərləri (ingilis və fransız) kompensasiya eləməyə çalışıblar. Ancaq Rusiyanın erməni üzərindən hegemonluğunun tam şəkildə götürülməsini istəməyiblər. Niyə? Çünki Rusiya Qafqazla birbaşa coğrafi sərhədə malikdir, hətta özü xeyli ərazidə Qafqazın içərisinə girib. Ona görə də Türkiyə ilə Azərbaycanın yaxınlaşmasına qarşı Rusiya Ermənistanla birbaşa yardım edə bilir. Türk Dünyasına mənfi münasibətdə olan ingilis isə dünyanın o başından (coğrafi cəhətdən çox uzaq olduğuna görə) birbaşa yardım edə bilmir. Və o güclərin də marağında olan məsələ odur ki, nəyin bahasına olsun erməni yaşasın, qorunsun, türk toplumlarının bir araya gəlməsi əngəllənsin, Adriatikdən Sibirə qədər böyük bir zolaq gücə çevrilməsin, bağlar bərkiməsin. Bax, buna görə də onlar çox ehtiyatlı davranırlar. Qafqaz uğrunda mübarizə uzun illərdir ki, bu məsələləri nəzərə almaqla gedirdi. Bu gün də bu amillər hardasa nəzərə alınır. Qərb yaxşı bilir ki, Qafqazdan Rusiyanın təsiri çıxması deyil. Ancaq necə eləsinlər ki, bu təsir minimuma düşsün. Bax, bu təsiri minimuma endirmək üçün də Qərbin əsasən ümid bəslədiyi qüvvə Türkiyədir. Türkiyə vasitəsilə Rusiyanın təsirini zəiflətməyi də onda görürlər ki, Türkiyə erməniyə iqtisadi dirilmə imkanı yaratmalıdır. Məlumdur ki, Qarabağ oyunları ortaya gəldiyi vaxtdan Türkiyə Ermənistanla sərhədləri bağladı. Şübhəsiz ki, Türkiyə bir türk dövləti olaraq öz qan qardaşı Azərbaycanı nəzərə almalı idi. İkinci bir tərəfdən, Türkiyənin özünün bir dövlət kimi gələcək təhlükələrdən qorunması məsələsi vardı. Əgər Rusiyanın yardımını ilə Azərbaycanı işğal eləmiş Ermənistan iqtisadi cəhətdən güclənəcəkdisə, onun arxasında duran qüvvələrin burada oturuşması qəti xarakter almış olur və Türkiyə bir növ kəskin siyasi mühasirəyə düşmüş olur. Ona görə sərhədləri bağlamalı idi. İndi bu gün Qərb Ermənistanı Rusiyanın təsirindən uzaqlaşdırmaq üçün ona iqtisadi nəfəs yaratmaq istəyir və cəfəng “soyqırım” söhbətini ortaya atmaqla Türkiyəni buna sövq edir. Türkiyə isə burada Qarabağ hadisəsindən Azərbaycan və Türkiyə üçün gözlənilən təhdidləri önləmək üçün onun hansısa biçimdə həllini umur. Təbii ki, bu umacaq həm də Azərbaycanla münasibətlərin qorunmasına yönəlib. Yəni Türkiyə Qarabağın başı üzərindən (“soyqırım” oyunlarından çəkinərək) sərhədləri açarsa, Azərbaycanla Türkiyə arasında münasibətlər təhlükəli duruma düşər. Belə ki, həm Türkiyə, həm Azərbaycan təklənmiş, uzaqlaşdırılmış şəkildə böyük güclər tərəfindən daha asanlıqla idarə olunar. Bunun ardınca kürd məsələsinin həllinə münbit şərait yaranar. Habelə İranın gücünü sındırmaq planları da işə düşə bilər. Çünki Azərbaycan və Türkiyənin bir mövqedən çıxış etməsi – İranın vurulması baş verdiyində Güney Azərbaycanın qorunmasına yön ala bilər.

Bəli, Türkiyə və Azərbaycan münasibətləri çox həssas bir məsələdir – həm bunların özləri üçün, həm də xarici qüvvələr üçün. Bu gün Azərbaycan Rusiyaya meyillidir. Bu isə Türkiyəni çox narahat eləyir. Dediymiz kimi, Türkiyənin özü Qafqazda müəyyən mövqeyə, çəkiyə malik olmalıdır ki, sabah ciddi şəkildə sıxışdırılmasın. O nüfuzun da yaranması üçün Qarabağ probleminə biganə qalmaq olmaz. Ümumiyyətlə, Qarabağ problemi niyə yaradıldı?! Ona görə ki, Azərbaycan supergüclərin nəzarətindən kənarında inkişaf edib güclənməsin. Onsuz da SSRİ-nin dağılması bir proses kimi başlamışdı. Azərbaycanın Quzeyində müstəqil dövlət yarandıqdan sonra onun siyasəti Güney Azərbaycanla birləşmək istiqamətində formalaşa bilərdi. Xüsusilə Almaniyanın birləşməsindən sonra Azərbaycanın da birləşmək istəyi labüd şəkildə beynəlxalq status ala bilər. Parçalanmış xalqların birləşmək haqqını tanımaq zorunda qalması deyə həmişə əngəllər yaradıblar və Azərbaycan üçün də belə bir əngəl – Qarabağ problemi yaradıldı.

İndi Türkiyəni “soyqırım”la təhdid edirlər. Əslində “soyqırım” ona görə gündəliyə gətirilir ki, Qarabağ erməniləşsin. Yəni Ermənistan iqtisadi dirçəliş əldə eləsin və Qarabağda otura bilmək imkanı tükənməsin. Azərbaycanı “Qarabağla” boğurlar ki, “Güney Azərbaycan”ı dilinə gətirməsin. Güney Azərbcansız isə nə Quzey Azərbaycanın müstəqilliyi axıra qədər tab gətirə biləcək, nə Türkiyə təhdidlərdən xilas ola biləcək, nə də Türk Dünyasının özümləşməsi baş tutacaq. Ən pis halda supergüclər Qafqazda tərəfdaşlıq edəcəklər, özləri üçün siyasi balans yaradacaqlar. Türkiyə isə burada mənafezsiz qalacaq. Bütün oyunlar bunun üzərində gedir – hələlik. Biz isə istəyirik ki, türk toplumlarının içərisinə girən gücləri dışlamaq üçün ən çətin iş – millətçilik (türkçülük) işinə başlanılsın. Millətçilik çox böyük humanizmdir. Bu prosesə ağaların gözüylə deyil, azadlığın gözüylə baxmaq lazımdır. Ağalığ bu prosesə şovinizm deyir. Biz bu təsiri qəbul etdikcə nökrəlik pilləsinə enirik. Demokratik idarəçilikdə türk öz formasını tapa bilmir. Siyasi dünya demokratiya

idarəçiliyindən qeyri idarəçilik tanımır, çünki dünyanı idarə edənlərin dairə proqramı var. Hər kəs bu dairədə özünü ifadə etməlidir. Bu dairəni pozmadan Türk Dünyasının ahəngi pozuntudan qurtarmayacaq. Biz hesab edirik ki, Qarabağ problemi bütün Türk Dünyasının problemidir. Nə qədər ki, bu problem var, Türk Dünyasının yaxınlaşmasını əngəlləyəcəklər.

Ağşın Ağkəmərli: Soylu bəy çox incə detallara toxundu, bu məsələyə bir-iki cümlə əlavə eləmək istəyirəm. Əgər Qarabağ problemi biz istədiyimiz kimi həllini tapmasa, yeni “Qarabağlar” ortaya çıxaracaqlar. Bu gün Güney Azərbaycanda yeni bir “Qarabağ” probleminin əsası qoyulmaqdadır. Orada kürd sorunu ortalığa çıxıbdir. Bu isə mahiyyətə “Qarabağ” problemindən kənar bir məsələ deyil. Bu ssenariləri biz təkcə Azərbaycanda deyil, bütövlükdə Türk Dünyasında da müşahidə edirik – Əfqanıstanda, Mərkəzi Asiyada, Çində gedən proseslər bir xəttə bağlıdır.

Göylü Atalı: Yeri gəlmişkən, Ağşın bəy, Türkiyə və Azərbaycan ətrafında cərəyan edən hadisələr Güney Azərbaycanın aqibətində hansı izlər buraxa bilər, siz nə düşünürsünüz?

Ağşın Ağkəmərli: Mən çox narahatam ki, bu gedişlə Güney Azərbaycanda böyük bir faciə yarana bilər. Bu da əsasən ondan ibarətdir ki, Güney Azərbaycanla ilişkili çox pis oyunlar düzənlənir. Azərbaycanın ərazisi kürd sorunu ilə yüklənir. Kürd sorunu Azərbaycan üçün şiə-sünnü fəlakəti hazırlayır. Bu isə istəmədiyimiz hadisələrin gündəmə gəlməsinə zəmin və şərait yaradacaqdır. Heç arzu olunan məsələ deyil ki, kimlərsə ssenarisi əsasında millətimiz başqa bir toplumla konfliktə girsin. Sonra bu konfliktədən çıxmaq olduqca müşkül bir işdir. Necə ki, biz öz milli, mədəni haqqımızı istəyirik, eləcə də başqa toplumlara bu haqqı tanıyıırıq. Ancaq o zaman ki, bizim ərazilərimizə qarşı iddialar meydana çıxacaq, artıq onda savaqlar qaçılmaz olacaq. Bu gün orada gedən bu cür oyunlar təkcə Güney Azərbaycanı deyil, bütövlükdə İrani böyük bir fəlakətə aparır. Bu fəlakətlərin o biri ucu da qardaş Türkiyəyə dayanır. Türkiyənin Güney Azərbaycana bitişik sərhədlərində kürdlərin yerləşdirilməsi, eləcə də Naxçıvan ərazisində bu işlərin həyata keçirilməsi onillərlə həllini tapmayacaq konfliktlərin əsasını qoyur. İran dövləti də bu məsələdə müəyyən şəraitlər yaradır. Əvəzsiz kreditlər ayrılır. İranın başqa bölgələrindən farsları və erməniləri gətirib həmin bölgələrdə yerləşdirirlər. Hardasa bir kilsə varsa, oranı dərhal erməniləşdirməyə girişirlər. Soylu bəyin dediyi kimi, bu işlərdə Avropa da xüsusi canfəşanlıq edir. Fikir verin, keçən il Xoy-Urmiya bölgəsində olan və erməninin adına bağlanmış kilsədə (təşkil olunmuş pasxa törənində) İranın naziri də iştirak eləmişdi, eyni zamanda Fransanın səfiri, hətta Yunanıstanın bir çox nümayəndələri də buraya “pənah” gətirmişdilər. Bu gəlişlər zahirən bir binaya görə (tədbirə görə) görüntüsü yaratsa da, burada məkrli fikirlər, planlar gizlənməmişdi. Bu əməllər acınacaqlı gələcəkdən soruq verir. Onu da deyim ki, bu kilsənin nə xacı xristian xacıdır, nə biçimi. Bu xaç qədim türk – yazı işarələrinə bənzəyir, hansı ki, o işarələrə biz xalqlarımızın eskizlərində də rast gəlirik.

Təəssüf ki, bu gün Güney Azərbaycanda milli hisslər çox güclü olsa da, milli şüur çox zəifdir. Ona görə də kürdlərlə süni yaradılan konfliktlər şiə-sünnü istiqamətinə yönəldiləcəkdir. Yenə də biz bir çox məsələlərə hazırlıqsız yaxalanacağıq. Hazırlıqsızlığımızın da bizə gətirdiyi faciə bundan ibarət olacaq ki, ikinci “Qarabağ” problemi ilə üz-üzə qalacağıq.

Xalqımızın bu problemlərini düşünən əksər soydaşlarımızda təəssüf ki, bir tələskənlik də var. Düşünlər ki, problemi görəni kimi onu həll eləmək lazımdır. Əslində bu mümkün deyil. Bu gün oturub ciddi düşünmək və ortaya bitkin bir fikir qoymaq lazımdır. Qoy böyük nəticələri bizim nəvələrimiz görsün, amma görsün. Bu da ondan asılıdır ki, biz bunun əsasını ağıllan qoyaq. Nə fədakarlıqlar lazımdır, biz eləyək, nə qurbanlar gərəkdir, biz verək. Bu bir həqiqətdir ki, Səttarxanimiz, Xiyabanimiz, Pişəvərimiz özgə atına mindiklərinə görə o yolu axıra qədər gedə, o körpünü yarada bilmədilər. Həll olunmayan problemləri nəsil-dən-nəsilə ötürməyək. Bugünkü nəsil də hissə qapılıb, öz kimliyini dərk eləmədən hərəkət edərsə, dediyim kimi problemlər sabaha ötürüləcəkdir. Hökm deyil ki, nəticəni məhz mən görüm. Odur ki, bizi bir araya gətirən dəyərləri ortaya qoymalıyıq, ona tapınmalıyıq. Və bizi bir araya hansısa məcburiyyət deyil, İnam və Sevgi gətirməlidir. Bu olmasa bir arada qala bilmərik, eyni halda problemlərimizi axıra qədər həll edə

bilmərik. Baxın, bir vaxtlar dünyaya hökm eləyən türk bu gün dağınıq bir durumdadır. Bu gün Almaniyaya gedən bir türk almanlaşır, Rusiyaya gedən türk ruslaşır, İranda yaşayan türk farslaşır. Bu faciədir. Bu faciəni hər bir ailədə görə bilirik, hər bir ziyalının baxışında duyuruq. Konkret sualınızın o tərəfi ki, Türkiyə və Azərbaycan ətrafında gedən oyunlar Güney Azərbaycanda hansı təsirləri buraxa bilər – Soylu bəy bayaq məsələlərə ətraflı toxundu. Güney Azərbaycan onsuz da bu dövəndə tamam arxasızdır. Azərbaycan dövlətinin və Türkiyənin diqqəti Güney Azərbaycandan qıraqda qaldıqca azadlıq yolunda problemlər artacaq. Ona görə də ideoloji maarifçilik və güclü millətçilik təbliğatı qurulmalıdır ki, həşirlərin içinə düşüb böyük qurbanlar verməyək.

Göylü Atalı: Soylu, niyə Türkiyə İsrailə uzaqlaşır, Azərbaycan isə İsrailə yaxınlaşır? Bu iki türk ölkəsinin arasında sonradan yeni fəlakətlər yaşanmazmı? İsrailin fəlakətlər yaratmaq təcrübəsi genişdir.

Soylu Atalı: Müstəqillik dönməindən bu yana Azərbaycan elan edib ki, o, balanslaşdırma siyasəti yürüdür. “Balanslaşdırma siyasəti” sözü zahirən çox yaxşı səslənir. Hər kəs balanslaşdırma siyasəti aparmalıdır, hər kəs nələrisə nəzərə almalıdır. Böyük güclər də balanslaşdırma siyasəti yürüdürlər – bir-birinə qarşı. Ancaq balanslaşdırma siyasəti böyük güclərdə özünü doğruldur, balaca dövlətlərdə balanslaşdırma özünü doğrultmur. Balacalar yalnız qurbanlar verir. Onların balanslaşdırmasının adı qurban verməkdir. Məsələn, bizi bir güc çox sıxışdıranda o biri gücə meyil edirik, o da bizim qarşımızda dərhal şərtlər qoyur. Bu şərtləri də ödəmək – ona qurbanlar verməkdir. Bu niyə belədir, – bunun çeynənilmiş səbəblərini (korrupsiya, rüşvətxorluq, tayfabazlıq) mən sadalamayacam. Bu məsələlər onsuz da təəssüf ki, geniş yayılıb. Yəni bu dərəcədə dövlətin içinə dövlətlə xalq arasında münasibət elə bir uçuruma düşüb, elə bir həddə çatıb ki, dövlətin rəhbərliyi istənilən bir problemin həllində xalqına istinad eləyə bilmir, xalqının gücünə bel bağlaya bilmir. Ona görə o, qaçır o tərəfə, bu tərəfə. Azərbaycanın bu gün İsrailə əməkdaşlığa meyil eləməsi süni bir proses kimi ortaya gəldi. Bu barədə müxtəlif fikirlər səslənib. Əlbəttə, səbəblərdən biri kimi ABŞ rəhbərliyi ilə Azərbaycan rəhbərliyi arasında müşahidə olunan soyuqluq ikinci tərəfi narahat edir. Çox güman ki, İsrail vasitəsiylə bu soyuqluğun aradan qaldırılması arzulandır. Ancaq məsələ ondadır ki, İsrail Qafqazda müəyyən mövqeyə sahib olmaq lazımdır. Xüsusilə onu hər an təhdid edən İranın bu tərəfdən sınırlarında müəyyən təsir eləmək imkanları əldə eləmək İsrail üçün müəyyən önəm daşıyır. Nəhayət, Ərdoğan hökumətinin müsəlmançılıq üzərində möhkəmlənən nüfuzu İsraili ikinci bir türk və müsəlman dövləti olan Azərbaycanla ilişkilər qurmaqda maraqlıdır. Belə ki, Türkiyənin Azərbaycana meyli bir çox istiqamətlərdə formal xarakter daşıyır.

Son vaxtlar Ərdoğan hökuməti Qərbə müəyyən mənada məğrur sələnən ismarıclar verir. Bu ismarıclar heç də ürəkəçən bir şey deyil. Çünki türk birliyinin gücündən deyil, müsəlmançılıq üzərində qurulan bir əhvaldır. Müsəlman ərəblərin rəğbətini qazanmaq, Orta Şərqdə hegemonluğa nail olmaq istəklərindən doğan cəsərin axırı yoxdur. Türkiyə ilə İsrailin münasibətlərində yaranan gərginlik də Ərdoğanın müsəlmançılıq üzərində zəmin tapmasından irəli gəldi. Guya Ərdoğan Fələstinə görə bu münasibəti korladı. Əlbəttə, Fələstin məsələsi bəşəri problemdir, əsl humanizm bu problemin ədalətli həllini tələb edir. Ancaq dediyim kimi, burada humanizm yox, siyasi maneərlər var, türkə gərək olmayan. Əgər humanizm bu qədər birdən-birə qabarırsa, onda qan qardaşları olan Güney Azərbaycana görə heç olmasa bircə kəlmə söz desin. Bir sözlə, Türkiyənin İsrailə uzaqlaşması, Azərbaycanın isə yaxınlaşması onu göstərir ki, vahid türk xətti yoxdur, birgə mövqedən çıxış eləmək meyli çox kövrəkdir. Vahid ideologiya olsaydı, bunları bir-birinə qarşı oyuna sürükləyənlərə boy verməzdilər. Hər halda ağırlı məsələdir. İsrail ərəb dünyasını dağınıq duruma salıb. Qərb onun arxasındadır. İndi Azərbaycanımız və Türkiyəmiz İsraili aralarına buraxmamalıdır. Bu çox təhlükəlidir. Hər kəslə iqtisadi əməkdaşlıq beynəlxalq qaydalara əsasən mümkündür, ancaq siyasi problemlərə səbəb ola biləcək əlaqələr ölçülüb-biçilməli və aradan qaldırılmalıdır. Burada bizim bilmədiyimiz başqa incəliklər də yox deyil. Şəxsən mən siyasətçi deyiləm və mən hadisələrə bir ruhaniyyətçi mövqeyindən yanaşıram. Ancaq biz fəlakətləri görürük.

Göylü Atalı: Abil bəy, Türkiyə sərhədləri açsa nə baş verəcək və bunun Qarabağ məsələsinə nə kimi təsiri olacaq?

Abil Ulusoy: Bilirsiniz ki, dünyanın bölüşdürülməsi uğrunda ayrı-ayrı güclər daim mübarizədədirlər. Bura da aiddir əlverişli coğrafi mövqe və enerji resursları. Ermənistan bu və ya digər şəkildə demək olar ki, bu imkanların hər ikisindən məhrumdur. Ona görə Türkiyəni Ermənistanla sərhədləri açmağa sürükləyirlər – niyəsinə təkrar eləməyəcəm. Türkiyə əslində hamı ilə sərhədləri açmaq istəyir. Onun 8 dövlətlə sərhədi var – Yunanıstan, Bolqarıstan, Suriya, İran, İraq, Azərbaycan, Ermənistan, Gürcüstan. Deməli, Türkiyə ümumi ərazisi 2 mln, 686 min kv. km. və ümumi əhalisi 170 mln. olan 8 dövlətə qapı açır. Türkiyə artıq Suriya ilə sərhədləri açdı, Yunanıstanla, Bolqarıstanla məsələsi aydındır. Sərhədlərin bəziləri ilə açılması təbiidir ki, Türkiyənin xeyrinədir. O mənada ki, həmin bölgələrdə türk insanları yaşayır və bu işin xeyli əhəmiyyəti ortaya çıxır. Ermənistanla da sərhədləri açsa bilər, əgər bunu özü istəsə. İlk baxışdan cazibəli görünür, 73 mln. əhalisi olan Türkiyə 3 mln. əhalisi olan Ermənistanla sərhədi açır – burda nə var ki?! Siyasi cəhətdən baxanda 3 milyonu əritmək olar 73 milyonun içərisində. Burada çatışmayan bir məqam var: türk içəridə öz gücüylə kifayət qədər oturmayıb. Həm də, baxmayaraq ki, dörd tərəfdən Ermənistan türklə əhatə olunub – Borçalı, Güney Azərbaycan, Quzey Azərbaycan, Türkiyə, onun arxasında güclü qüvvələr dayanır. Və bu qüvvələrin təsiri və istəyi ilə Türkiyə sərhədləri açmalı olur. Dünyada çox maraqlı proseslər gedir, – Türkiyə Rusiya yaxınlaşması gedir. Türkiyə bu yaxınlaşmanı həm özü istəyir, həm də Qərbin istəyiylə aparır. Qərb Qafqazlarda özünə uzunömürlü yer eləməyə çalışır. Türkiyənin də öz mənafeyi yerində. Türkiyə də dünyada özünə görə müəyyən çəkiyə malikdir. Əhalisinin sayına görə 10-cu, ərazisinə görə 31-ci yerdə dayanır. Siyasət üçün belə şeylərin xeyli dərəcədə önəmi var. Üstəlik Türkiyənin ordusu da güclü bir ordudur. Ancaq təəssüf ki, Türkiyənin bu bölgədə apardığı siyasət öz istəklərindən daha çox başqalarının istəklərinin gerçəkləşməsinə yönəlibdir. Ona görə də əgər Türkiyə Ermənistanla sərhədləri açarsa, Qarabağ probleminin həllinə təsiri mənfi olacaqdır. Qarabağ problemini “soyqırım” oyunu ilə kompensasiya eləmək doğru deyil. Nə olur-olsun “soyqırım” məsələsi heç vaxt gündəlikdən çıxarılmayacaq. Burada 4 mlrd. təminatın ödənilməsi söhbəti var. Erməninin himayədarları təkcə Qarabağda erməni şirnikləndirməyəcək, “soyqırım”ı Türkiyə üzərində Domokl qılıncı kimi yelləyəcəkdir.

Sərhədlərin açılmasının əsas təsiri Azərbaycan–Türkiyə münasibətləri üzərində çətin durum yaradacaq. Ermənistan isə istədiyindən daha çox şeyə nail olacaq. Əslində bu gün Ermənistan 3 milyonu dolandırmaq gücündə deyil. O, əsasən xarici dəstəklərin hesabına ayaqda durur. Deməli, Ermənistan Türkiyə hesabına inkişaf edəcək və bu inkişaf Azərbaycana qarşı yönələcək. Bu tərəfdən Güney Azərbaycanda milli proseslər getdikcə İran da Ermənistanla müxtəlif yardımlar edir və edəcək, özü də Güney Azərbaycanın başı üzərindən. Bunun özü əslində siyasi dillə desək, Türkiyəyə qarşı bir demarşdır. Ona görə biz deyirik ki, ideoloji gücümüzü yaradıb siyasi münasibətlərimizi onun üzərində qurmalıyıq. Bəlkə də çox şeylər yenidən qurulmalıdır.

Göylü Atalı: Ağşın bəy, hansı şəraitdə Güneylə Quzey birgə Azadlıq mübarizəsi apara bilər? Yoxsa bu, ümumiyyətlə mümkün deyilmi?

Ağşın Ağkəmərlı: Bu çox geniş bir mövzudur. Mən isə ayrı-ayrı məqamlara toxunmaq istəyirəm. Əvvəla Quzey Azərbaycan bir çox məsələlərdə Güney Azərbaycandan irəlidedir. Üstəlik Güney Azərbaycanın özünəməxsus problemləri İran çərçivəsindədir. Ayrıca Azərbaycan məsələsi kimi götürmək bu gün üçün uyğun görünür. İranda Bəlucstan məsələsi var, ərəb məsələsi, kürd məsələsi, türkmən məsələsi, Azərbaycan və fars məsələləri var ki, bunların hamısı bir ölkə çərçivəsində olduğuna görə bir-birinə bağlıdır. Soylu bəyin bayaq vurğuladığı bir məsələ ki, bu gün İran dövlətinin parçalanması da bizim xeyrimizə deyil. Çünki biz yenə də hadisələrə hazırlıqsız yaxalana bilərik. Ona görə bizim millətimiz hazır olmadığı hadisələrin içinə atıla bilməz. Gərək gözlənilən və gözlənilməyən dövəmlərə millətimiz böyüdülsün. Köklü şəkildə milli-mədəni və siyasi maarifçilik işi qurulmalıdır. Biz belə məsələlərdə gecikirik. Ruhumuzda, həyatımızda dəhşətli

yadlıqlar oturuşub. Bu yadlıqları ortalıqdan qaldırmaq zaman tələb eləyir. Şüurdan artıq şüur tələb eləyir. Biz hər şeyi istəmişik tez həll eləyək, nəticəni biz görək. Sonucda ciddi uğurlara nail ola bilməmişik. Biz mübarizə üçün ciddi zəmin hazırlamalıyıq. Bunun üçün milli kimliyimizi bizə qaytaran dəyərləri tanımalıyıq, dərk etməliyik və onun sistemli təbliğatı ilə məşğul olmalıyıq. Bu prosesi hansı yollarla aparacağımızı düzgün müəyyən eləməliyik. Bizə elmi mütəxəssislərdən çox, milli kimlik, milli dəyər mütəxəssisləri lazımdır. Biz astronomiyadan, fizikadan güclü qapılar açmağa bilərik, ancaq milli ruhun nəliyi, necəliyi yönündən biz qapı açmağa bilmirik. Bax, bu istiqamətdə uğurlu işlər həyata keçirə bilsək, O Tayın və Bu Tayın ağılında, düşüncəsində vahid bir xətt yarada bilərik, özünə, özümlüyünə birmənalı münasibətlər yarada bilərik. Dünyabaxışımız öz kimliyimizin üzərində qurularsa, o tayın bu tayla və əksinə ürəyi bir döyünə bilər. Biz özümüzlə yaramağı öyrənməliyik. Biz dəyər yaradanlarımıza, dəyər yaşadanlarımıza münasibətimizi sağlam qurmalıyıq. Paxıllıqdan, qısqanclıqdan arınmalıyıq, tanımalıyıq böyüyümüzü, kiçiyimizi, tanımalıyıq hünərlimizi, fədakarımızı, yurduna, ulusuna gərək olanımızı. Özgələrin yamanlamasına qoşulub özümüzü gözdənsalma təbliğatına uymamalıyıq. Yəni, bilirsinizmi, bizim problemlərimizin əsası daxili problemlərdir. Biz daxili problemlərdən çıxmağın yolları ilə getməsək, böyük mübarizələri həyata keçirə bilməyəcəyik. Zahirən çabalarla hara getmək olar. Bu gün Güney Azərbaycan çabaları içərisindədir. Təəssüf ki, öz harayını “Traktor” adlanan futbol komandasının uğuruna yönəldir, təəssüf ki, öz varlığını bir gölün üzərində qurulan siyasi oyunlarda ifadə etməyə çalışır. Yaxud hansısa dağa yürüşündə öz varlığını ortaya qoyur. Bütün bunlar fikir, ideya yoxsulluğundan irəli gələn çabalardır. Qoy bizim hansısa problemlərimiz gec həll olsun, ancaq həll olsun, oynadılmasın, yeni problemlərə calanmasın.

Göylü Atalı: Abil bəy, biz özümüzü, problemlərimizin həllini niyə bizə aid olmayan, hətta əleyhimizə olan “birlik”lərin ixtiyarına veririk. Bu “birlik”lərdən biri elə ATƏT-in Minsk qrupudur. Azərbaycan “Minsk qrupu”ndan imtina edə bilərmi?

Abil Ulusoy: ATƏT-in Minsk qrupuna əslində 10 dövlət daxildir. Qardaş Türkiyə də bu 10 dövlətin daxilindədir. Ancaq bəllidir ki, böyük güclər prinsiplial problemləri öz nəzarətlərində saxlamaq üçün başqa dövlətləri oraya yaxın buraxmırlar. O dövlətlər hardasa formal xarakter daşıyır. Ona görə də Qarabağ problemi həmin güclərdən üçünün – ABŞ-ın, Rusiyanın və Fransanın inhisarına keçdi. Təbiidir ki, bu üç dövlətin hər birinin öz siyasi maraqları var. Və problemə ədalətli sülh fonunda deyil, həmin maraqlardan yanaşırlar. Burada ən çox Rusiyanın və ABŞ-ın maraqları üstünlük təşkil edir.

O ki qaldı imtina məsələsinə, Azərbaycan bu qrupdan imtina edə bilər, bu onun özəl haqqıdır. Hətta Ermənistan da ikinci bir tərəf kimi imtina eləyə bilər. Ancaq baxmaq lazımdır imtina etmək bizə nə verəcək, imtina etməmək nə verəcək, ümumiyyətlə, imtina etməyə Azərbaycan hazırkıdır? Bölgədə gedən proseslər, xüsusilə Gürcüstanda Rusiyanın törətdikləri Azərbaycana bir dərs oldu. Siyasət gücə söykənir, güc də gərəkəndə zora çevrilir. Azərbaycanın daxili və xarici siyasi imkanları elə durumdadır ki, Qarabağ problemini müstəqil həll etmək iqtidarında deyil. Minsk qrupu isə əslində problemin həllini yubatmaqla məşğuldur. Çünki həmin güclər bu gün Azərbaycandan istədiklərini əslində Qarabağ problemi üzərində diktə edirlər. Ona görə də problemin qalmasına həsr olunan vaxt bizim udduğumuz deyil, uduzduğumuz vaxtdır. Tutaq ki, Azərbaycan bu problemi Minsk qrupuna həvalə etməklə inkişafı üçün vaxt udmaq istəyirdi. Axı bu 20 il vaxtda nə edə bildi?! – Xalqı səfərbər eləyə bilmədi, daha da xalqla öz arasında keçilməz uçurumlar yaratdı. Baxın, Minsk qrupunun üç dövləti Azərbaycan iqtidarını öz problemi istiqamətində həlledici söz deməkdən uzaqlaşdırdı. Azərbaycan iqtidarı da Azərbaycan xalqının öz probleminə müdaxilə etmək imkanlarını məhdudlaşdırdı. Ancaq bu qədər vaxtda çox böyük işlər görmək olardı – Azərbaycan xalqı Qarabağ probleminin həllinə fəal şəkildə cəlb oluna bilərdi. Azərbaycan hərtərəfli Ermənistandan qat-qat üstündür. Ancaq bu üstünlüklərdən istifadə edib lazımı istiqamətdə işlər aparılmadı. Ona görə bu gün düşünürəm ki, Azərbaycan Minsk qrupundan imtina eləyə bilməyəcək. Bu səviyyədə imtina isə itkilərlə sonuclana bilər. Bunun üçün ciddi hazırlıqlar getməlidir. İmtina etməmək isə problemin ömrünün uzanması deməkdir. Biz gərək

məsələlərin köklü həllinin yollarını tapaq. Ağşın bəyin dediyi kimi, qoy həll gec olsun, ancaq olsun. Biz də öz xəttimizdə əlimizdən gələni edirik, edəcəyik, gələcək üçün olduqca ciddi zəmin hazırladığımızı düşünürəm. Bizim özümüzün işlərimiz nəzərdə tutduğumuz mərhələlərə qədəm qoyacaqsa, əsaslı gedişlərin şahidi olacağıq. Bu mərhələləri isə zaman-zaman yetirəcəyik. Mən çox inanıram.

Göylü Atalı: Soylu, Mütləqə İnam Dünyabaxışı geniş təsdiq olunsaydı, nə kimi dəyişikliklər baş verərdi Yurduumuzda?

Soylu Atalı: Türk Dünyasının yaxınlaşmasının, birləşməsinin əsas qarantı Güney Azərbaycan məsələsidir. Bu məsələ nə qədər ki, həllini tapmayıb, Türk Dünyasının vahidliyi mənim ağıma sığışmır. Niyə?! – Türk Dünyasının çox önəmli bir parçası və Türk Ruhunun mahiyyətini ən çox özündə daşıyan bir parçası – Zərdüşçülük, Dədə Qorquduq, Babəklik, Nəimi baxışı Güney Azərbaycana bağlıdır. Yəni Türk Ruhunun cövhəri Güney Azərbaycana bağlıdır. Bu ruhun cövhərini daşıyan parça da assimilyasiya olunur, məhv edilir, özünə yadlaşdırılır. Bunu kənardan seyr eləməklə Türk Dünyasının birliyini yaratmaq mümkündürmü? Hesab edirəm ki, azadlıq istəyən, birlik istəyən türklərin diqqəti, önəmli fəaliyyəti Güney Azərbaycanın üzərinə yönəlməlidir. Əgər belə olarsa, Qafqaz elə türk demək olacaq, buna onun haqqı da var. Güney Azərbaycanın xilasını ilə əslində dünyanın siyasi deyilən düzənində, layihəsində dəyişikliklər yaranacaq. Bu dəyişikliklər bəşəri ahəngi pozmaq üçün deyil, düzəltmək üçün yönələcək. Bu isə o vaxt mümkündür ki, Güney Azərbaycan Mütləqə İnam Dünyabaxışı əsasında yetişib ayağa dursun və Türk Birliyinin Meyarı Mütləqə İnam Dünyabaxışı olsun. Bu baxış Bəşəri Dəyərdir, bəşəri mənə daşıyır, ona görə bu sözü söyləməkdə böyük əminlik var. Mütləqə İnam Dünyabaxışı türk millətinin daxili, mənəvi gücüdür, ideoloji gücüdür – hələlik aşkarlanmayan, ancaq aşkarlanmalı olan. Mütləqə İnam Dünyabaxışı türk varlığının hərəkətverici qüvvəsinə çevrildiyində bu millətin ideoloji parçalanmaları aradan qalxacaq – vahid xətt, vahid güc, vahid baxış və yeni Türk sivilizasiyası yaranacaq. Türk Dünyasında məzhəblər oyunu, fərqi aradan qalxacaq, qoltuqlarda siyasi, ideoloji fərqlərlə oturma ləğv olunacaq. Bu da, əlbəttə, üç günün, beş günün işi deyil. Bayaقدan Abil bəy çox əminliklə vurğulayır ki, biz filan uğurları yetirəcəyik. Bizi dinləyənlər, oxuyanlar düşünə bilərlər ki, bunlar nəyə arxayındırlar ki, bu qədər əminliklə danışırlar?! – Bəli, Mütləqə İnam Dünyabaxışına söykənirik. Bu dünyabaxış bizim bütün mahiyyətimizi ortaya qoyur, bizim bütün milli imkanlarımızı üzə çıxarır. Biz milli şüurun özümlüyə doğru dəyişməsi əsasında böyük birliyə nail ola bilərik və böyük gücə çevrilə bilərik. Başqa yönə, baxışla, ideya ilə biz milli şüurun dəyişməsinə nail ola bilməyəcəyik. Başqa baxışlar, ideyalar bizim milli şüurumuzu antimilli istiqamətdə formalaşdırıb. İndi Milli-insani Dünyabaxışımızla milli şüuru özümləşməyə yönəltməliyik. Əks halda yad təsirlərin, yad basqıların altından çıxma bilmərik. Bununla da əlbəttə, sənin gələcəyin sual altına düşər. Mütləqə İnam xalqın ruhunda oturuşduqca hər dövəmdə öz uğurlu təsirini göstərəcəkdir. Proses ciddiləşməlidir. Biz buna əminik. Bizim inamımız buradan qaynaqlanır. Hər kəs nəyəsə əminlik göstərir. Biz isə daha dərin, fundamental bir əminlik üzərində zəmin tapmışıq. Bu proses ciddi olaraq Güney Azərbaycanın içərilərinə yeriməlidir. Biz elə-belə söz demirik, iş görürük, işimizin arxasında dururuq.

Asif Ata yeni bir Dünyabaxış yaradıb ortaya qoyub. Bu Dünyabaxış bizim həyatımızın bütün istiqamətlərini əhatə edir. Türk Dünyası üçün böyük bir şansıdır – milliliyinə və bəşəri mənə daşdığına görə.

Mən sözümlü Asif Atanın çağırışı ilə bitirirəm.

Yükümdən Böyük Fərəhimiz Yoxdur!

Atamız Var Olsun!

Göylü Atalı: Cavablarınıza görə təşəkkür edirəm.

*Ön sözü yazdı və söhbəti apardı:
Asif Ata Ocağının Evladı Göylü Atalı*

*03 İşıq Aylı, 32-il. Atakənd.
(03.05.2010)*